

DIFICULTĂȚI DE INTERPRETARE ȘI APLICARE A DIRECTIVEI 90/314/CEE PRIVIND PACHETELE DE SERVICII PENTRU CĂLĂTORII, VACANȚE ȘI CIRCUITE

drd. Ilie Dumitru
avocat, Baroul București

Abstract

Tourism is an important sector of the economy, with a significant contribution to GDP of Romania and generally, of the EU member States. That being so, tourism was a subject of concern of the European legislator, which, inter alia, adopted in 1990 Directive 90/314/EEC, giving a Community dimension to this section of the economy.

Due to ambiguous wording in the directive, but also to a large margin of appreciation left to the discretion of Member States, there have been difficulties of implementing this Directive. Subsequent technological developments, especially the emergence of the Internet, was added thereto, and have further highlighted the shortcomings of European legislative act.

Keywords: *holidays, travel packages, marketing, travel agencies*

I. Pachetele de servicii turistice: noțiune și scurt istoric

Vânzarea serviciilor turistice este una din cele mai vechi și încă cea mai răspândită formă de activitate a agenților și agențiilor de turism.

Dacă inițial agenții de turism/agențiile de voiaj nu au fost altceva decât ceea ce le spune numele, respectiv agenți care acționau în numele turistului contractând pentru el servicii turistice cu prestatorii acestora, ulterior, după un anumit moment de dezvoltare a industriei turistice, agențiile de turism s-au transformat în creatori de produse turistice. Practic, agențiile de turism contractează diferite servicii turistice cu prestatorii lor, fără ca în prealabil să aibă o comandă/cerere din partea unui turist, iar ulterior grupează două sau mai multe astfel de servicii turistice și le oferă turiștilor la un preț global (forfetar).

Această grupare de două sau mai multe servicii turistice (cel mai clar exemplu este îmbinarea unor servicii de transport și de cazare) a intrat în limbajul economic și juridic sub denumirea de „pachet de servicii turistice”. Denumirea a fost apoi

consacrată de dreptul Uniunii Europene, mai precis de Directiva 90/314/CEE privind pachetele de servicii pentru călătorii, vacanțe și circuite¹.

Directiva aceasta a apărut în contextul în care legislațiile interne ale statelor membre ale Comunităților Economice Europene (actualmente, Uniunea Europeană), prezentau multe neconcordanțe, iar practicile naționale în acest domeniu difereau considerabil. Iar la acel moment s-a constatat că această situație împiedică libera prestare a serviciilor turistice și denaturează concurența între operatorii din diverse state membre. Pe de altă parte, încă de atunci (1990) sistemul de pachete turistice reprezenta o parte importantă a turismului, astfel că era firească dorința Comunităților Europene de a stimula dezvoltarea și productivitatea acestui sector, iar concretizarea acestei dorințe s-a făcut prin adoptarea unor norme comune, elaborate în vederea creării unei dimensiuni comunitare a acestui segment al industriei turistice. S-a estimat că o astfel de reglementare nu numai că ar aduce avantaje cetățenilor Comunității care ar cumpăra pachete organizate pe baza acestor norme, dar ar atrage și turiști din afara Comunității, interesați de avantajele standardelor garantate de aceste pachete².

Vom analiza, așadar, în acest articol principalele probleme apărute în procesul de interpretare și aplicare a prevederilor Directivei 90/314/CEE³ care, printre altele a introdus în legislația comunitară acest nou tip de contract care se încheie între turist și operatorul de turism și care a fost denumit „contract de vânzare (comercializare) a unui pachet de servicii turistice”.

Prin urmare, având în vedere prevederile Directivei, putem înțelege acest contract ca fiind acel acord de voință prin care o persoană (vânzătorul) se obligă să furnizeze un pachet turistic altei persoane (cumpărătorul) care se obligă să plătească un preț.

Pachetele de servicii turistice sunt și ele la rândul lor definite de Directiva 90/314/CEE ca fiind „combinația prestabilită a cel puțin două dintre elementele următoare, în cazul în care aceste servicii sunt vândute sau oferite spre vânzare la un preț total și depășesc 24 de ore sau includ cazare de o noapte: (a) transport; (b) cazare; (c) alte servicii turistice, care nu sunt subsidiare transportului sau cazării și care reprezintă o parte semnificativă din pachetul de servicii”.

Prin urmare, sfera de aplicare a Directivei 90/314/CEE nu include comercializarea tuturor serviciilor turistice, ci numai a **pachetelor de servicii turistice**, și nici acestea integral.

Pachetele de servicii turistice care nu îndeplinesc condițiile precizate mai sus, precum și serviciile turistice vândute individual (negrupate în pachete) au rămas

---

¹ Directiva Consiliului din 13 iunie 1990 privind pachetele de servicii pentru călătorii, vacanțe și circuite nr. 90/314/CEE a fost publicată în Jurnalul Oficial nr. L 158/59 din 23.06.1990.

² A se vedea preambulul directivei 90/314/CEE.

³ Analiza de față urmează a fi extinsă și integrată într-o lucrare amplă, pe care o avem în lucru și care urmează să disece turismul atât din punct de vedere juridic, cât și al politicilor economice și strategiilor de dezvoltare.

astfel supuse exclusiv legilor interne ale statelor membre, ieșind din aria de acoperire a dreptului comunitar (european).

Însă, în România, din păcate, nu există nici până în prezent o legislație care să reglementeze activitatea de comercializare a serviciilor turistice și a pachetelor care nu intră sub incidența Directivei sus amintite.

După demararea procedurilor de aderare a României la Uniunea Europeană, în procesul de transpunere în dreptul național al directivelor UE, a fost adoptată O.G. nr. 107/1999 privind activitatea de comercializare a pachetelor de servicii turistice⁴, care se aplică, la fel ca și directiva, exclusiv pachetelor de servicii turistice care îndeplinesc anumite condiții, iar altă lege specială care să reglementeze comercializarea altor servicii turistice nu a fost adoptată până în prezent.

Pe de altă parte, Directiva 90/314/CE este astăzi un act normativ european în bună măsură depășit de realitățile lumii actuale, mai ales de cele din domeniul turismului. La apariția ei, în 1990, structura pieței serviciilor de călătorie era mult mai simplă decât în prezent, iar internetul nu exista. Prin urmare, este dificil de stabilit în ce măsură modalitățile moderne de combinare a serviciilor turistice (baze de date internaționale accesibile de orice agenție detailistă sau programe informatice dedicate turismului) sunt reglementate de directivă. De altfel, chiar în raportul Comisei Europene din 1999 privind punerea în aplicare a directivei⁵ se subliniază câteva dintre neajunsurile acesteia: prevederi minimale de armonizare prevăzute de aceasta, marjă largă de apreciere acordată statelor membre, inclusiv în ceea ce privește partea responsabilă contractual, precum și ambiguități în textul acesteia.

II. Natura juridică a contractului de comercializare a pachetelor de servicii turistice

Privitor la natura juridică a contractului ce are ca obiect pachetele de servicii turistice a existat o amplă dezbatere în literatura juridică occidentală, mai ales în cea franceză.

Problema a apărut odată cu Directiva 90/314/CEE, care a introdus în dreptul comunitar expresia „vânzare a pachetelor de servicii turistice”, luând astfel naștere un nou tip de contract special, după cum deja am menționat mai sus.

La prima vedere, expresia este derutantă întrucât, ca regulă de drept, un serviciu nu se poate decât presta, nu și vinde.

Au fost autori care au respins fățiș folosirea expresiei „vânzare de servicii turistice” sau „vânzare de călătorii”, arătând că acestea constituie un abuz de limbaj deoarece contractul nu are ca obiect un bun, ci un serviciu, iar serviciul nu

---

⁴ O.G. nr. 107/1999 privind activitatea de comercializare a pachetelor de servicii turistice a fost republicată cu modificări în M. Of. nr. 448 din 16 iunie 2008.

⁵ Report on the implementation of Directive 90/314/EEC on package travel and holiday tours in the domestic legislation of EC Member States - SEC(1999) 1800 final.

poate face obiectul unei vânzări.⁶ S-a propus astfel ca la nivel doctrinar să se repare „eroarea” legiuitorului de denumire a acestui contract și să se folosească exprimări care să reflecte natura reală a contractului, de intermediere în prestarea de servicii, respectiv contract de mandat⁷ sau de antrepriză⁸.

Alți autori au susținut că legiuitorul european a făcut o „alegere”, iar nu o greșeală, denumind operațiunea juridică drept una de „vânzare” și dând naștere unui raport juridic inspirat din vânzarea de bunuri de larg consum⁹.

În ciuda faptului că doctrina franceză a îmbrățișat în mod dominant prima opinie¹⁰, Curtea de Casație a Franței a pronunțat multe hotărâri în care a denumit acest contract ca fiind unul de „vânzare” a serviciilor turistice sau pachetelor de servicii turistice¹¹.

Așadar, trebuie admis că, din perspectiva legiuitorului european, pachetele de servicii turistice sunt asimilate bunurilor, iar această ficțiune juridică este în măsură să justifice încadrarea contractului privitor la pachetele de servicii turistice în categoria vânzărilor.

Pentru această soluție se oferă și explicații mai mult decât rezonabile: pachetele de servicii turistice sunt organizate în avans și propuse ulterior clienților, ca veritabile „produse”.

În plus, acest „produs” are caracteristicile unui bun consumptibil, care poate face obiectul vânzării în consecință, având o existență autonomă inițial, dar epuizându-se prin însăși realizarea călătoriei turistice¹².

De asemenea poziția pe care se află turistul, care nu are decât de ales între mai multe pachete de servicii turistice care i se oferă, este mult mai apropiată de cea a unui cumpărător decât de cea a unui beneficiar de lucrări, care transmite antreprenorului o comandă exactă prin care îi cere executarea unei anume lucrări.

În fine, diversele servicii care intră în componența unui pachet turistic (transport, cazare, alimentație) își pierd autonomia și se încorporează în noul produs

---

⁶ A se vedea René Savatier, *La vente de service*, Ed. Dalloz, Paris, 1971, p. 223, citat de Christophe Lachière, *Droit du tourisme*, Ed. LexisNexis, Paris, 2014, p. 79.

⁷ Potrivit art. 2.009 din Cod civil român, mandatul este contractul prin care o parte, numită mandatar, se obligă să încheie unul sau mai multe acte juridice pe seama celeilalte părți, numită mandant.

⁸ Art. 1.851 din Codul civil român definește contractul de antrepriză ca fiind acea convenție prin care antreprenorul se obligă ca, pe riscul său, să execute o anumită lucrare, materială ori intelectuală, sau să presteze un anumit serviciu pentru beneficiar, în schimbul unui preț.

⁹ A se vedea Christophe Lachière, *Les agents de voyages*, Ed. LexisNexis, Paris, 2007.

¹⁰ Pentru o analiză amplă și explicații a se vedea și Pierre Py, *Droit du tourisme*, ed. a V-a, Ed. Dalloz, Paris, 2002, p. 293.

¹¹ Spre exemplu, Curtea de Casație a Franței, secția comercială, prin decizia din 17.12.2013 pronunțată în dosarul nr.12-25.365 a stabilit că „forma scrisă nu este o condiție de validitate a contractului de vânzare a pachetelor turistice”. A se vedea Christophe Lachière, *Droit du tourisme*, Ed. LexisNexis, Paris, 2014, p. 79, nota de subsol.

¹² În acest sens, Élise Poillot, *Droit européen de la consommation et uniformisation du droit des contrats*, Ed. L.G.D.J., Paris, 2006, p. 374.

care se formează și care se supune regulilor care reglementează vânzarea pachetelor de servicii turistice, similare celor care privesc vânzarea bunurilor de consum.

III. Particularitățile contractului de comercializare a pachetelor de servicii turistice

Codul civil român conține *regulile generale* aplicabile contractelor în Cartea V, Titlul II, Capitolul I, arătând la art. 1167 că toate contractele se supun „regulilor generale din prezentul capitol”. Regulile particulare privitoare la anumite contracte sunt prevăzute și ele de Codul civil sau de legi speciale.

Prin urmare, trebuie să aplicăm și contractului de vânzare a pachetelor turistice regulile generale stabilite de Codul civil referitoare la condițiile esențiale pentru validitatea contractului¹³.

Totuși regimul juridic aplicabil vânzării de pachete de servicii turistice conține și derogări de la dreptul comun.

Mai întâi, este vorba de libertatea pe care o are vânzătorul de pachete turistice de a modifica unilateral contractul și care constituie o veritabilă excepție de la principiul forței obligatorii a contractului¹⁴. Spre exemplu, turoperatorul poate, în anumite condiții și pentru anumite motive să modifice prețul contractului¹⁵ sau, alături, poate fi constrâns de diverse situații să modifice și alt element esențial al contractului, nu doar prețul.

Apoi, o altă derogare cel puțin la fel de importantă, constă în răspunderea „deplin drept” pe care o are vânzătorul pachetului turistic (fie că vânzarea se realizează direct de turoperator, fie că se realizează prin agenții detailiste¹⁶), care se angajează personal față de cumpărător (turist) să execute întocmai toate obligațiile

---

¹³ Potrivit art. 1.179 Cod civil, „Condițiile esențiale pentru validitatea unui contract sunt:

1. capacitatea de a contracta;
2. consimțământul părților;
3. un obiect determinat și licit;
4. o cauză licită și morală.

În măsura în care legea prevede o anumită formă a contractului, aceasta trebuie respectată, sub sancțiunea prevăzută de dispozițiile legale aplicabile.”

¹⁴ Acest principiu se întemeiază pe prevederile art. 1.270 Cod civil, care are ca denumire marginală „Forța obligatorie” și următorul conținut:

„Contractul valabil încheiat are putere de lege între părțile contractante.

Contractul se modifică sau încetează numai prin acordul părților ori din cauze autorizate de lege.”

¹⁵ Modificarea poate interveni dacă sunt îndeplinite cumulativ două condiții :

1. Contractul prevede în mod expres posibilitatea modificării prețului și
2. Modificarea este cauzată de variația unuia din următoarele elemente:
  - (i) costurile de transport, inclusiv costul carburantului;
  - (ii) redevențele și taxele aferente serviciilor de aterizare, debarcare/îmbarcare în porturi și aeroporturi și a taxele de turist;
  - (iii) cursurile de schimb valutar aferente pachetului de servicii turistice contractat.

¹⁶ Agențiile detailiste sunt societăți independente care comercializează în calitate de agenți de turism pachete turistice produse de un turoperator.

născute din contractul de vânzare a pachetelor de servicii turistice. Nu are nicio importanță dacă turoperatorul prestează el însuși toate sau o parte din serviciile turistice incluse în pachet ori dacă obligațiile contractuale asumate sunt îndeplinite de un terț.

De asemenea este irelevantă și încadrarea acestor obligații contractuale, după regulile dreptului comun, în categoria obligațiilor de rezultat sau în categoria obligațiilor de mijloace.

Doctrina juridică franceză a arătat că răspunderea vânzătorului pachetului de servicii este obiectivă și autonomă în raport de cea a prestatorului serviciilor turistice respective. Astfel, atunci când turistul se cazează la un hotel în baza unui contract de vânzare de pachete turistice, turoperatorul are o obligație de rezultat în privința securității turistului, chiar dacă hotelul nu este ținut decât de o obligație de mijloace¹⁷.

IV. Probleme referitoare la obiectul contractului

1. *Pachetele de servicii turistice*

Articolul 2 din O.G. nr. 107/1999 arată că, în înțelesul acestei reglementări, pachetul de servicii turistice constă într-o „combinație prestabilită a cel puțin două dintre următoarele trei grupe de servicii, cu condiția ca durata neîntreruptă a acestora să depășească 24 de ore sau să cuprindă o înnoptare, și anume:

- a) transport;
- b) cazare;
- c) alte servicii, fără legătură cu transportul sau cazarea sau care nu sunt accesorii ale acestora și care reprezintă o parte semnificativă a pachetului de servicii turistice, cum ar fi: alimentație, tratament balnear, agrement și altele asemenea”.

Din această definiție extragem criteriile în funcție de care se determină încadrarea unui pachet de servicii turistice în obiectul acestei reglementări naționale, identică cu cea europeană:

- a. Pachetul trebuie să conțină o combinație a cel puțin două din cele trei componente mai sus arătate;
- b. Combinarea lor trebuie să fie prestabilită;
- c. Această combinație trebuie să fie vândută sau oferită spre vânzare la un preț global;
- d. Serviciile turistice trebuie să depășească durata a 24 de ore sau să includă o noapte de cazare;
- e. Pachetul să fie vândut sau oferit spre vânzare pe teritoriul Comunității.

Dacă una sau mai multe din aceste condiții nu este îndeplinită, **acel pachet turistic nu se supune prevederilor O.G. nr. 107/1999.**

---

¹⁷ A se vedea Christophe Lachièze, *Droit du tourisme*, Ed. Lexis Nexis, Paris, 2014, p. 81.

Literatura juridică din statele Europei occidentale, unde dreptul turismului era format ca ramura distinctă de drept mai înainte de apariția Directivei 90/314/CE a analizat la momentul respectiv actul normativ comunitar și a constatat o serie de ambiguități inclusiv în privința determinării ariei lui de aplicare. Problemele legate de reglementarea deficitară au fost analizate nu doar de doctrina franceză, ci și de cea britanică.

Vom analiza și noi fiecare dintre cele 5 condiții mai sus expuse:

a. Pachetul trebuie să conțină o combinație a cel puțin două din cele trei componente mai sus arătate.

Cu privire la această primă condiție nu au existat neclarități, serviciile turistice care trebuie să se regăsească în pachet fiind clar arătate în actul normativ.

b. Combinarea serviciilor turistice să fie prestabilă.

Așadar combinarea a cel puțin două servicii turistice, spre a rezulta un pachet turistic, nu este suficientă. Această combinație, această „punere împreună”, trebuie să fie „prestabilă”.

În versiunea în limba franceză a directivei se folosește expresia „*combinaison préalable*” (combinație prealabilă). Însă directiva nu precizează niciunde ce se înțelege prin „prealabil”.

Prealabil cui trebuie să fie această combinație a serviciilor turistice?

Prealabil momentului la care oferta turistică este făcută publică?

Prealabil momentului încheierii contractului?

Prealabil momentului plecării turistului în vacanță?

Dacă admitem că are relevanță *momentul aducerii la cunoștință publică a ofertei* unui turoperator (prin publicarea cataloagelor sau a broșurilor ori prin actualizarea website-urilor), vom constata că o importantă parte a aceste oferte se exclude de la aplicarea Directivei.

Aceasta deoarece marii turooperatori internaționali formulează oferta astfel încât să lase turiștilor cât mai multe opțiuni de personalizare a vacanței pe care și-o doresc. Se evită astfel realizarea acelei „combinații” de servicii turistice anterior publicării catalogului sau broșurii turistice și se preferă prezentarea ofertei pe categorii de servicii turistice, lăsând turiștilor o marjă cât mai largă de a realiza ei înșiși această combinație¹⁸. Se oferă, spre exemplu, mai multe modalități de transport (aerian, rutier, individual) către destinația turistică, precum și mai multe posibilități de cazare în acea destinație, „combinația” nefiind încă realizată, ci lăsată pe seama turistului, pentru o cât mai mare conformare a conținutului pachetului turistic cu dorințele turistului.

Întrucât s-a apreciat că o interpretare a noțiunii de „combinație prestabilă” (*pre-arranged combination*¹⁹) în sensul celor de mai sus ar exclude cea mai mare parte

---

¹⁸ În turismul din țările Commonwealth acest sistem de prezentare a ofertelor de servicii turistice poartă denumirea de „pick and mix” (alege și combină).

¹⁹ Expresia e folosită în versiunea în limba engleză a Directivei 90/314/CE.

a activității turoperatorilor de la aplicarea Directivei, legiuitorul britanic, spre exemplu, a prevăzut în legea de transpunere a directivei în dreptul național că împrejurarea realizării combinației între două sau mai multe servicii turistice chiar de către turist nu va duce la altă calificare decât cea de „combinație prestabilită”²⁰.

Luarea ca reper pentru acordarea statutului de „prestabilită” pentru combinația de servicii turistice a *momentului încheierii contractului de vânzare* a pachetului turistic pare soluția optimă, deși și această ridică unele semne de întrebare.

În fine, sunt și situații în care „prestabilirea” combinației de servicii turistice se face și înainte de plecarea în călătoria turistică, după încheierea contractului. Se supun aceste situații prevederilor Directivei 90/314/CE? Sunt frecvente cazurile în care turistul contractează cu operatorul de turism un singur serviciu turistic sau, chiar dacă sunt mai multe, ele nu satisfac cerințele directivei pentru a se considera ca sunt un „pachet turistic” în înțelesul stabilit la art. 2, iar ulterior solicită și cumpărarea altui serviciu turistic, care este de natură să constituie împreună cu primul/primele servicii turistice achiziționate un pachet turistic în înțelesul directivei.

Exemplu clasic este acela în care turistul cumpără doar un bilet de avion, iar ulterior solicită și cazare în localitatea de destinație.

Într-o astfel de situație ne aflăm în ipoteza vânzării unui pachet turistic sau în cea a vânzării a două servicii turistice distincte?

S-a răspuns la această întrebare arătându-se²¹ că astfel de situații, totuși rare, se încadrează în ipoteza prestabilirii combinației de servicii turistice înainte de încheierea contractului întrucât prin expresia „încheierea contractului” trebuie să se înțeleagă ultima formă a lui, așadar cea care include și serviciile turistice solicitate de turist și adăugate ulterior în contract.

c. Combinația prestabilită de servicii turistice să fie vândută sau oferită spre vânzare la un preț global.

Dacă prețul pachetului turistic nu este unul global (forfetar), nu are nicio importanță câte și ce servicii turistice compun pachetul.

Prețul global sau forfetar nu trebuie înțeles ca o sumă aritmetică a serviciilor turistice comandate de un turist. Această cerință a vânzării sau oferirii spre vânzare a serviciilor turistice componente „la un preț forfetar”, aplicabil întregului pachet, trebuie înțeleasă coroborat cu cerința prestabilirii combinației de servicii turistice²².

Pentru a înlătura posibilitatea evitării respectării cerințelor Directivei cu argumentul că prețul nu este global pentru întreg pachetul, ci segmentat pentru fiecare

---

²⁰ A se vedea art. 2 (1) lit.c) pct. ii) din The package Travel, Package Holidays and Package Tours Regulations 1992, publicat în Buletinul Oficial britanic nr. 3288/1992.

²¹ Pentru această opinie a se vedea Alan Saggerson, *op. cit.*, p. 18.

²² A se vedea pentru dezvoltări și exemple, David Grant, Stephen Mason, *Holiday Law: The law relating to travel and tourism*, ed. a 5-a, Ed. Sweet&Maxwell, 2012, p. 38-39.

serviciu turistic inclus, legiuitorul european a prevăzut la art. 2 alin. 1 pct. 1 că „Facturarea separată a diverselor elemente ale aceluiași pachet de servicii nu exonerează organizatorul sau detailistul de obligațiile ce decurg din prezenta directivă”.

Și în cazul în care doar unul din serviciile turistice ce intră în componența pachetului este contracost, iar celălalt sau celelalte sunt gratuite²³, ne vom afla în ipoteza unui pachet turistic cu preț forfetar.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene a stabilit²⁴, spre exemplu, că art. 7 din Directiva 90/314/CEE privind pachetele de servicii pentru călătorii, vacanțe și circuite se aplică pentru călătoriile oferite de către un cotidian ca un cadou exclusiv abonaților săi, ca parte a unei campanii de publicitate (chiar dacă aceasta contravine dreptul național al concurenței) și pentru care contractantul principal, în cazul în care el călătorește singur, plătește doar taxele de aeroport și un supliment de o singură cameră sau, în cazul în care acesta este însoțit de una sau mai multe persoane plătitoare a prețului integral, plătește doar taxele de aeroport.

d. Serviciile turistice trebuie să depășească durata a 24 de ore sau să includă o noapte de cazare.

Cele două condiții au caracter alternativ, chiar dacă este greu de imaginat că sunt concepute pachete turistice cu o durată a serviciilor mai mare de 24 de ore și care să nu includă și o cazare peste noapte.

O astfel de situație se poate totuși întâlni în cazul pachetelor care includ transport cu avionul pe distanțe lungi (transcontinentale), iar odihna turistului se face pe durata zborului, pachetul incluzând alte servicii turistice decât cazare, spre a se supune totuși reglementării Directivei 90/314/CE.

În cazul în care contractul de servicii turistice include asigurare de călătorie și un zbor de 16 ore cu escală, întârzierea aeronavei din cauza unei defecțiuni și depășirea în acest fel a duratei minime de 24 de ore nu transformă pachetul de servicii turistice contractat într-unul care să se supună prevederilor Directivei 90/314/CE.

De asemenea, împrejurarea că turistul își petrece noaptea la bordul aeronavei nu poate fi considerată cazare peste noapte, spre a satisface această condiție impusă pachetelor de servicii turistice. În schimb, dacă pachetul a inclus, pe lângă alt serviciu turistic, și transport cu o navă maritimă, cu cazare asigurată la bordul acelei nave (cușetă sau spațiu special destinat pentru dormit), pachetul se va supune reglementărilor directivei.

---

²³ Cea mai des întâlnită situație de acest gen este cea în care operatorul de turism desfășoară campanii de promovare a unei destinații turistice noi sau a unui hotel nou, pentru care oferă cazare în mod gratuit, cu condiția de a cumpăra de la respectivul turoperator biletele de avion dus-întors către acea destinație.

²⁴ A se vedea Hotărârea Curții din data de 15 iunie 1999 în cauza C-140/97, Cerere având ca obiect pronunțarea unei hotărâri preliminare formulate de Landesgericht Linz - Austria în litigiul dintre Walter Rechberger, Renate Greindl, Hermann Hofmeister și alții împotriva Republik Österreich.

e. Pachetul să fie vândut sau oferit spre vânzare pe teritoriul Comunității.

Această cerință se regăsește în chiar primul articol al directivei, iar O.G. nr. 107/1999 l-a preluat mot-à-mot. Alte state, în actul normativ intern au nuanțat această cerință ca având relevanță exclusiv teritoriul lor național²⁵.

Sigur că deși legea română se referă la „teritoriul Comunității”, în realitate vor fi socotite ca încadrându-se în sfera ei de aplicabilitate doar pachetele de servicii turistice comercializate pe teritoriul României, pentru simplul motiv că aplicarea legii române nu poate fi extinsă dincolo de limitele teritoriului național.

Cu alte cuvinte, în situația în care un turoperator român comercializează un pachet de servicii turistice în Polonia, contractul încheiat nu se va supune prevederilor O.G. nr. 107/1999, ci prevederilor actului normativ polonez care transpune în dreptul intern al Poloniei Directiva nr. 90/314/CE.

2. Rezervările făcute la comanda turistului

Am arătat în cele ce preced că, la nivel doctrinar, în țările occidentale s-a agreat că momentul în funcție de care se stabilește dacă o combinație de servicii turistice este „prestabilită” îl reprezintă momentul încheierii contractului.

În situațiile în care turistul însuși participă la realizarea combinației de servicii turistice, rezultând un pachet turistic *à la carte*, va mai fi acesta supus Directivei 90/314/CE?

Curtea de Justiție a Uniunii Europene a analizat situația într-o cauză în care o instanță portugheză i-a adresat o serie de întrebări preliminare în legătură cu interpretarea acestei Directive²⁶. În hotărârea pronunțată, Curtea a arătat că noțiunea de „pachet” folosită în art. 2 alin. 1 din Directivă trebuie interpretată în sensul că include și vacanțele organizate de agenția de turism la cererea turistului și în conformitate cu specificațiile arătate de consumator sau de un grup de consumatori”.

Prin interpretarea dată de Curtea europeană, în înțelesul noțiunii de pachete turistice se includ și cele realizate prin contribuția turistului sau, uneori, exclusiv de către acesta.

Turoperatorul este pus în situația de a încheia sau nu contractul pentru un pachet de servicii astfel creat de către turist. Din momentul în care își exprimă acordul pentru vânzarea pachetului în forma dorită de turist, devine deplin responsabil, ca și în situația în care combinarea serviciilor turistice ar fi fost făcută de el însuși.

---

²⁵ Spre exemplu, art. 3 alin. 1 din The package Travel, Package Holidays and Package Tours Regulations 1992 prevede că „Acest regulament se aplică pachetelor vândute sau oferite spre vânzare pe teritoriul Marii Britanii”.

²⁶ Ne referim la Hotărârea Curții (camera a treia) din data de 30 aprilie 2002, pronunțată în cauza Cauza C-400/00 (Club-Tour, Viagens e Turismo SA împotriva Alberto Carlos Lobo Gonçalves Garrido, în prezența Club Med Viagens Lda), având ca obiect pronunțarea unei hotărâri preliminare formulată de Tribunal Judicial da Comarca do Porto - Portugalia, în legătură cu Directiva 90/314/CEE.

Vacanțele *à la carte* (dacă îndeplinesc și celelalte condiții) sunt așadar supuse aceluiași regim ca și pachetele de servicii turistice.

3. Vacanțele cumpărate de un profesionist

În legătură cu vacanțele cumpărate de un profesionist se pune întrebarea dacă pot fi și ele încadrate în categoria pachetelor de servicii turistice dacă, bineînțeles întrunesc toate condițiile cerute de legislația aplicabilă.

O.G. nr. 107/1999 după ce arată la art. 2 pct. 2 că, în înțelesul acestui act normativ, contract de comercializare a pachetului de servicii turistice înseamnă „acordul de voință dintre agenția de turism și turist”, după numai câteva rânduri renunță la definirea noțiunii de „turist” și o introduce pe cea de „consumator”, deși acesta nu pare a fi parte a contractului, oferind pentru înțelesul acesteia o explicație cel puțin laconică: „orice persoană sau grup de persoane fizice constituite în asociații care cumpără sau se angajează să cumpere pachetul de servicii turistice – contractant principal – sau **orice persoană** în numele căreia contractantul principal se angajează să cumpere pachetul de servicii turistice – alți beneficiari – sau **orice persoană** în favoarea căreia contractantul principal ori alți beneficiari cedează pachetul de servicii turistice – cesionarul”.

În versiunea în limba română a directivei se definește contractul de comercializare a pachetelor de servicii turistice ca fiind „acordul dintre *consumator* și organizator și/sau detailist ...”.

Mai mult decât atât, numai în expunerea de motive a Directivei 90/314/CE termenul de „consumator” este folosit de 21 de ori, rezultând în mod neechivoc că adoptarea directivei se înscrie în seria măsurilor luate de Uniunea Europeană (Comunitatea Europeană la acel moment) pentru protecția consumatorilor.

Or, în Directiva 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii²⁷, noțiunea de „consumator” este definită ca fiind „orice persoană **fizică** ce, în cadrul contractelor reglementate de prezenta directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale profesionale”.

Prin urmare, se pune în mod firesc întrebarea dacă Directiva 90/314/CE este aplicabilă și contractelor de vânzare a pachetelor de servicii turistice încheiate între un operator de turism în calitate de vânzător și un cumpărător care nu poate fi considerat, în înțelesul dreptului UE, ca fiind un consumator.

Răspunsul oferit de doctrina juridică franceză a fost că prevederile legale referitoare la comercializarea pachetelor de servicii turistice se aplică și atunci când operatorul de turism contractează cu un profesionist²⁸.

---

²⁷ Publicată în Jurnalul Oficial nr.L 095 din 21.04.1993.

²⁸ Potrivit art. 3 alin. 2 din Codul civil român, „Sunt considerați profesioniști toți cei care exploatează o întreprindere”, iar potrivit art. 2 alin. 2 din Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori, prin profesionist se înțelege „orice persoană fizică sau juridică autorizată, care, în temeiul unui contract care intră sub incidența prezentei legi, acționează în cadrul activității sale comerciale, industriale sau de producție, artizanale ori liberale, precum și orice persoană care acționează în același scop în numele sau pe seama acesteia”.

Însă această soluție se întemeiază pe faptul că în Codul francez al turismului, secțiunea care transpune Directiva 90/314/CE definește contractul de comercializare a pachetelor turistice ca fiind încheiat între operatorul de turism și „cumpărător”, astfel că s-a admis că neexistând o limitare la categoria „consumatorilor”, legislația specifică este aplicabilă și contractelor încheiate de profesioniști, în calitate de cumpărători ai pachetelor de servicii turistice.

În ceea ce ne privește, constatăm ambiguitatea prevederilor O.G. nr. 107/1999 care, după cum am precizat și mai sus, definește contractul ce face obiectul său de reglementare ca fiind unul încheiat între agenția de turism și „turist”, însă, pe de altă parte, nu oferă o definiție a noțiunii de „turist”, ci una a celei de „consumator”, iar în cuprinsul actului normativ se referă de mai multe ori la „consumator”²⁹.

Cu toate acestea, nu pot fi ignorat art. 3 din ordonanță, unde se arată că „În sensul prezentelor prevederi, turistul este persoana definită ca beneficiar la art. 2 pct. 4 (consumatorul - n.n.) sau care a cumpărat pachetul de servicii turistice ori componente ale acestuia de la agenția de turism”.

Exprimarea este oricum neclară și illogică în bună măsură deoarece orice consumator poate fi și cumpărător, însă nu orice cumpărător este consumator.

În ciuda acestor deficiențe de exprimare ale legiuitorului român, este cert că sub umbrela noțiunii de „turist” stă atât „consumatorul”, cât și „cumpărătorul”.

Pentru aceste motive, considerăm că prevederile O.G. nr. 107/1999 sunt aplicabile și situațiilor în care cumpărători ai pachetelor de servicii turistice sunt profesioniștii.

V. Scurte concluzii

Din cele ce preced rezultă nevoia unei revizuirii consistente și completării legislației naționale aplicabile în domeniul comercializării serviciilor turistice și a pachetelor de servicii turistice. Legiuitorul român trebuie să înceapă o reformă structurală a procedurilor de transpunere în dreptul intern a directivelor Uniunii Europene și să reușească o armonizare a lor cu specificul național al domeniului reglementat, dar și cu stadiul reglementărilor legale existente. O simplă traducere a actelor normative europene, mai ales a celor care nu se bucură nici ele de o mare claritate, poate duce la dificultăți de aplicare și la bulversarea unui întreg sector de activitate economică.

---

²⁹ Spre exemplu, art. 6 stabilește că „orice informații privind pachetul de servicii turistice, prețul acestuia și toate celelalte condiții aplicabile contractului, comunicate de organizator sau de detailist consumatorului, trebuie să conțină indicații corecte și clare, care să nu permită interpretări echivoce ale acestora.” Sau la art. 20 alin. 3 se arată că „... agenția de turism parte în contract este obligată să acorde prompt asistență consumatorului aflat în dificultate.”